

Za exotikou do našej prírody

Exotika! Koľko túžob a nesplnených snov skrýva toto čarovné slovo. Vonia dialkami a dobrodružstvom, o ktorých čítame v cestopisoch a prírodopisnej literatúre. Kto z nás aspoň raz v živote nezatúžil navštíviť niektorú z exotických krajín plných slnka, atraktívneho prostredia a nevšedných zaujímavostí? Návštevník takejto exotickej krajiny je často fascinovaný neobvyčajnou krásou prírody. No nielen romantická príroda, ale aj živočíchy a rastliny nevšedných farieb a tvarov lákajú mnohých cestovateľov. Vyberte sa spolu s nami za krásou exotiky. Na našom putovaní však nepôjdeme do vzdialených krajín, ale do našej prírody. Mnohých z vás určite prekvapí fakt, že za exotikou naozaj netreba cestovať ďaleko.

Pri potulkách našou prírodou sa niekedy stretne so živočíchmi alebo rastlinami, ktoré nás hneď na prvý pohľad zaujmú svojím neobvykle pestrým zafarbením alebo zvláštnym tvarom. Ich vzhľad je často natoľko bizarný a exotický, že chvíľami máme dojem, akoby do našej prírody ani nepatrili. Viacerých takýchto zástupcov môžeme nájsť napríklad v ríši hmyzu.

K typickým zástupcom exotickej fauny patria modlivky (*Mantis sp.*), ktoré sa vyskytujú prevažne v tropických a subtropických krajinách. Majú zvláštny tvar tela, na ktorom dominujú najmä mohutné predné nohy a typická, mimoriadne pohyblivá, trojuholníková hlava s veľkými vypuklými očami. Vo svete je známych asi 1 500 druhov modlíviek a s jedným z nich, modlívkou zelenou (*Mantis religiosa*), sa môžeme stretnúť aj v našej prírode. Najčastejšie sa vyskytuje na suchých a teplých lokalitách. V minulosti bol tento druh

Pamodlivka a dlhokrka (*Mantispa styriaca*) je veľmi vzácnym sieťokrídlovcem, ktorý sa u nás vyskytuje len na niekoľkých veľmi teplých lokalitách. Má zaujímavý spôsob života a bizarný vzhľad tela

na našom území pomerne vzácnym a vyskytoval sa len na juhu územia. V posledných rokoch sa však rozširuje aj do severnejších oblastí a možno ju nájsť aj na netradičných biotopoch, napr. na sídliskách, v areáloch závodov a pod. Tento živočích však nie je zvláštny len svojím výzorom, ale aj spôsobom života. Patrí medzi dravé druhy so zaujímavým spôsobom lovu. Na korisť čaká so skrčenými prednými nohami pred telom (čo vzbudzuje dojem modlenia). Akonáhle sa k nej priblíži nejaký hmyz, nohy prudko vyvrstí, uchváti ho do nich a ihneď zaživa požiera. Dravosť modlíviek je povestná aj z dôvodu častého kanibalizmu. Býva takmer pravidlom, že samica ešte počas párenia alebo krátko po ňom menšieho samčeka jednoducho zožerie.

S modlívkou zelenou sa možno mnohí z vás už v prírode stretli, no len málokto vie, že v našej prírode sa vyskytuje modlívkou veľmi podobný druh, ktorý ju tvarom tela a spôsobom života veľmi pripomína. Je ním pamodlivka dlhokrka (*Mantispa styriaca*). Podobne ako modlívkou, aj tento druh je jediným zástupcom tropickej čelade, žijúcim na našom území. U nás však patrí medzi mimoriadne vzácné druhy. Žije na niektorých lesostepných lokalitách a vidieť sa nám ju podarí naozaj len veľmi zriedkavo. Okrem svojho zaujímavého vzhľadu má aj veľmi zvláštny spôsob vývoja. Jej larvy sa vyvíjajú poloparaziticky len v kokónoch niektorých druhov pavúkov. Vývoj sa uskutočňuje v dvoch instaroch. Vyliahnuté larvy prvého instaru prezimujú a na jar vnikajú do kokónov pavúkov, kde sa živia ich vajíčkami. Tu sa uskutočňuje ich ďalší vývoj, ktorý trvá až do zakuklenia vo vnútri kokónu.

Farebne zaujímavé druhy nájdeme aj medzi našimi pavúkmi. K veľmi atraktívnym patrí napr. križiak (*Aculepeira ceropegia*) so

zaujímavou kresbou na brušku alebo stepník červený (*Eresus niger*), ktorého nájdeme len na suchých a teplých lokalitách. Samičky tohto zvláštného pavúka sú nápadné najmä svojím červenočiernym zafarbením tela. Zaujímavým druhom známeho tropického rodu *Argiope* je aj križiak pásavý (*Argiope bruennichi*), ktorý svojím vzhľadom pripomína sršňa. Jeho veľký žltohnedo pruhované bruško a striebrišto ochlpená hrud' budí dojem šperku zaveseného na sieť. U tohto druhu je známy aj najväčší rozdiel vo vzájomnej veľkosti oboch partnerov v rámci celej našej arachnofauny. Samček v priemere dosahuje len tretinu veľkosti samice.

Mnohých ľudí na exotickú prírodu trápia najviac fascinujú chrobáky a motýle. Obdivujú ich neuveriteľnú veľkosť, fantastické tvary a prekrásne farby. Ak by sme sa však

pozorne „zadívali“ do našej prírody, s prekvapením možno zistíme, že aj u nás nájdeme druhy, ktoré by smelo

Roháč veľký (*Lucanus cervus*) je našim najväčším chrobákom. Mohutné parohovité hryzadlá dodávajú samcom impozantný vzhľad

mohli konkurovať svojim exotickým príbuzným. Najväčším chrobákom roháč veľký (*Lucanus cervus*) je jedným z nich. Tento veľkán našich chrobákov dorastajúci do veľkosti až 80 mm je charakteristický mohutnými parohovitými hryzadlami, ktoré sú však doménou len samčieho pohlavia. U nás sa s ním stretne len vzácné, najmä v starých dubových lesoch, v ktorých sa vyvíja. Je paradoxné, že vývoj larvy tohto druhu trvá 3 až 5 rokov, kým život dospelého chrobáka len niekoľko týždňov.

Ak niekedy v prírode náhodou natrafíte na zaujímavého chrobáka „s rohom nosorožca“, nezľaknite sa ho. Je to totiž náš ďalší zástupca exotickej ríše –

K farebne zaujímavým druhom môžeme zaradiť aj stepníka červeného (*Eresus niger*), ktorý patrí medzi naše najkrajšie pavúky

nosorožtek obyčajný (*Oryctes nasicornis*). Aj keď sa v bizarnosti tvarov nevyrovná svojim príbuzným v tropických oblastiach, u nás patrí k zaujímavým a nevhodným druhom. V posledných rokoch sa tento druh stáva čoraz vzácnejším a stretnúť sa s ním môžeme len veľmi zriedkavo.

Medzi mimoriadne atraktívne druhy našej prírody patrí aj fuzáč alpský (*Rosalia alpina*), ktorý nás upúta najmä svojim zaujímavým zafarbením. Celé jeho telo je modrasto plstnaté s modročiernymi, veľmi premenlivými škvrnami na krovkách. Vidieť ho môžeme v starých bukových lesoch, škoda len, že z roka na rok vzácnejšie. Z ďalších našich exotických chrobákov spomeňme ešte krasone, ktoré vynikajú neobyčajným svietivo kovovým zafarbením najrozličnejších farebných odtieňov, ktorým snáď môžu konkurovať jedine tropické druhy motýľov. No a keď sme už pri motýľoch, viacero „exotov“ nájdeme aj medzi našimi druhmi. Medzi najzaujímavejšie patria dúhovce. Ich krídla majú zvláštnu schopnosť meniť farbu podľa dopadajúceho svetla. Sú čiernohnedej farby, no pri určitom uhle sa zafarbia žiarivým modrofialovým leskom. Z ďalších druhov spomeňme vidlochvosta feniklového (*Papilio machaon*), našo najväčšieho denného motýľa s krásnym sivozltým zafarbením krídel, ale predovšetkým našo najexotickejšieho motýľa – pestroňa vlkocového (*Zerynthia polyxena*), ktorý sa pestrosťou zafarbenia svojich krídel určite vyrovná mnohým druhom tropických oblastí. Podobne ako už spomínané predchádzajúce druhy, aj tento druh je vzácny, s izolovaným výskytom len na niekoľkých lokalitách. Medzi našimi motýľmi však nájdeme aj skutočného veľikána – okáňa hruškového (*Saturnia pyri*), ktorý svojou veľkosťou, až 16 cm, je najväčším európskym motýľom. Tento druh patrí do veľkej čeľade okáňovitých, ktorých je doposiaľ známych asi 1 200 druhov. Žijú prevažne v tropických a subtropických oblastiach. Sú to motýle s nevhodnými farbami a tvarmi. Väčšinou sú zamotivé, ozdobené priesvitnými okami alebo mesiacikmi. V neposlednom rade sú zaujímavé aj svojimi húsenicami, ktoré sú väčšinou veľmi bizarné, pestro zafarbené a ozdobené najrozmanitejšími výrastkami a štetinami. Takéto veľmi bizarné húsenice má aj náš okáň hruškový. V dospelosti sú dlhé až 12 cm, hrubé ako palec a ich žltozelené zafarbenie tela skrášľujú belasé, štetinaté bradavice. U nás

lých oblastiach, kde žijú na ovocných stromoch.

Exotických zástupcov živočíšnej ríše môžeme nájsť aj medzi ďalšími skupinami živočíchov, napríklad medzi vtákmi. Kto už aspoň raz zblízka videl rybárika riečného (*Alcedo atthis*), včelárika zlatého (*Merops apiaster*) alebo veľmi vzácnu krakľu belasú (*Coracias garrulus*), určite mi dá za pravdu, že tieto vtáky svojím zafarbením môžu smelo konkurovať aj tým najpestrejšie zafarbeným vtákom tropických oblastí. Všetky tieto druhy totiž patria do zaujímavej skupiny krakľovcov, ktorých zástupcovia majú centrálné rozšírenie najmä v trópech a subtropoch. V našej prírode sú však veľmi vzácne a okrem rybárika riečného, ktorého sa nám predsa len častejšie podarí uvidieť pri vodných biotopoch, sa s ostatnými druhmi stret-

Najexotickejšie kvety v našej prírode nájdeme najmä medzi našimi orchideami. K tvarovo najzaujímavejším patria kvety hmyzovníka muchovitého (*Ophrys insectifera*)

spomeňme ešte vlhu hájovú (*Oriolus oriolus*), ktorá je jediným európskym zástupcom tropickej čeľade vlhovitých. Nápadná je najmä krásnym žiarivozltým sfarbením tela. Keďže sa takmer výlučne zdržiava v korunách stromov, uvidíme ju len zriedka, častejšie však môžeme počuť jej príjemné flautovité pískanie. Veľmi pestrým zafarbením vyniká aj náš všeobecne rozšírený vták – stehlík pestrý (*Carduelis carduelis*). Málokto vták v našej prírode má na sebe toľko farieb a ich odtieňov ako práve tento druh.

Záverom nášho putovania za exotikou našej prírody sa ešte prenesme do rastlinnej ríše, za orchideami. Táto výnimočná čeľaď sa vyznačuje fantastickou bizarnosťou a farebnosťou kvetov, ktorá medzi rastlinami nemá obdobu. Zvlášť atraktívne a exotické kvety môžeme nájsť najmä pri hmyzovníkoch (*Ophrys sp.*). Tieto svojím tvarom napodobňujú určité druhy hmyzu, podľa čoho dostali aj svoje pomenovanie. Z bohatého počtu druhov hmyzovníkov sa však v našej prírode stretneme len s piatimi druhmi. Z nich k tvarovo najzaujímavejším patrí najmä hmyzovník muchovitý (*Ophrys insectifera*), ktorého kvety azda najviac z celého rodu hmyzovník pripomínajú hmyz. Najbizarnejšie kvety medzi orchideami majú zase jazýčkovce (*Himantoglossum sp.*), ktoré nás hneď na prvý pohľad zaujmú nevhodným tvarom. Ich kvety sú totiž predĺžené do dlhého skrúteného pysku a pri detailnejšom pohľade pôsobia veľmi exoticky. Na našom území sa v súčasnosti vyskytujú dva druhy jazýčkovcov. Vidieť ich na vlastné oči sa však podarí málokomu, pretože rastú u nás len veľmi vzácne. Neobyčajné a tvarovo zaujímavé kvety nájdeme aj u mnohých ďalších druhov orchideí ako napr. u črievičníka papučky (*Cypripedium calceolus*), modrušky pošvatej (*Limodorum abortivum*), sklenobyle bezlistej (*Epipogium aphyllum*), niektorých druhoch vstavačov (*Orchis sp.*) a mnohých ďalších.

Ako ste sa mohli presvedčiť z predchádzajúcich riadkov, za exotikou naozaj netreba cestovať ďaleko. Mnohokrát stačí, ak sa rozhlíadneme vókol seba a veľa zvláštneho a zaujímavého nájdeme aj v našej krásnej prírode.

Ing. Ľubor Čačko
Foto: autor

Včelárik zlatý (*Merops apiaster*) svojim zafarbením budí dojem, že práve uletel z klietky chovateľa exotických vtákov

Medzi farebne zaujímavé druhy našich pavúkov patrí aj križiak (*Aculepeira ceropegia*)

neme naozaj len náhodne. Nemožno sa preto ani diviť, že mnohí pri takomto stretnutí často majú dojem, že sa jedná o druhy, ktoré práve uleteli z klietky chovateľa exotických vtákov. Zvlášť zaujímavým vtákom je posledný zástupca skupiny krakľovcov u nás - dudok chochlatý (*Upupa epops*), ktorý svojím neobyčajným chocholom, pripomínajúcim indiánsku čelenku, patrí medzi skutočne skvosty našej prírody. Z ďalších pestro zafarbených vtákov našej prírody